

راه اندازی مرکز مبادله ارز و طلا به عنوان بستری برای تمام مبادلات رسمی ارز و تفکیک نرخ اسکناس و حواله به منظور پاسخگویی به نیازهای واقعی اقتصاد در حوزه تولید و سرمایه گذاری با نرخی متناسب با شرایط و واقعیات اقتصادی کشور، در کنار تسهیل پاسخگویی به انواع تقاضای ارز اقدام کرد. همچنین در سال ۱۴۰۱، در پی افزایش نرخ دلار در بازار غیر رسمی، قیمت انواع قطعات سکه طلا نسبت به سال قبل از آن افزایش پیدا کرد.

۱۴-۱- بازار بین المللی اسعار عمده

در سال ۱۴۰۱، عملیات نظامی روسیه در اوکراین باعث تضعیف اقتصاد جهانی، بروز اختلال در تجارت خارجی، ایجاد شوک های قیمتی در گروه های کالایی مواد غذایی و انرژی و در نهایت فشارهای تورمی در بسیاری از کشورها شد. در پی پاسخ به فشارهای تورمی ایجاد شده، بیشتر کشورهای انتشاردهنده اسعار جهان روا به اتخاذ سیاست پولی انقباضی و افزایش نرخ بهره سیاستی پرداختند. در این میان، شدت افزایش نرخ بهره سیاستی توسط فدرال رزرو، منجر به فاصله گرفتن نرخ بهره سیاستی آمریکا نسبت به سایر کشورها شد. در این سال، نرخ بهره سیاستی آمریکا از ۰/۵ به ۵/۰ درصد افزایش یافت. همچنین، وابستگی شدید اقتصاد کشورهای اروپایی به نفت و گاز روسیه، منجر به رکود اقتصادی شدیدتری در کشورهای اروپایی (از جمله کشورهای حوزه یورو)، نسبت به سایر کشورها گردید و مجموعه این عوامل در نهایت منجر به افزایش ۱۱/۹ درصدی نرخ برابری دلار آمریکا در مقابل یورو شد. همچنین، در همین سال نسبت به سال ۱۴۰۰، نرخ برابری دلار

در سال ۱۴۰۱، برخلاف افزایش نرخ بهره سیاستی در بیشتر حوزه های انتشاردهنده اسعار جهان روا، پیشی گرفتن روند افزایشی نرخ بهره سیاستی آمریکا نسبت به سایر کشورها، مهم ترین عامل افزایش نرخ برابری دلار آمریکا در مقابل سایر اسعار عمده بود. همچنین در این سال، بروز آثار عملیات نظامی روسیه در اوکراین بر اقتصاد کشورهای اروپایی به علت وابستگی شدید این کشورها به نفت و گاز روسیه، عامل دیگری در جهت کاهش نرخ برابری یورو در مقابل دلار بود. در این سال، قیمت جهانی طلا، در پی افزایش شاخص دلار در بازارهای جهانی و افزایش نرخ بازدهی اوراق قرضه خزانه داری آمریکا، با کاهش همراه بود.

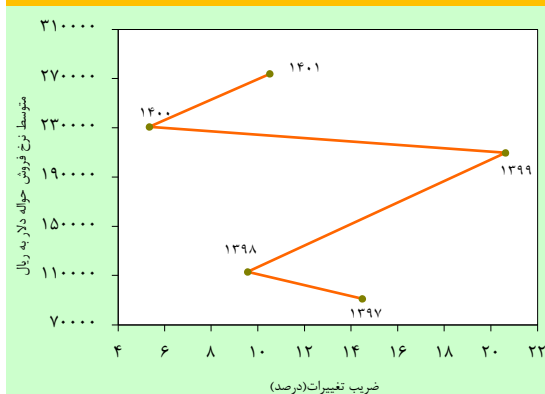
در سال ۱۴۰۱، هر دو بازار رسمی و غیر رسمی ارز کشور دستخوش تحولات شدند. حذف ارز ترجیحی ۴۲۰۰۰ ریال به ازای هر دلار مطابق با قانون بودجه سال ۱۴۰۱ در اوایل این سال و تعیین نرخ های ارز منتشر شده در سامانه معاملات الکترونیکی ارز (ETS) به عنوان نرخ مورد عمل تامین انواع تقاضای ارز، یکی از مهم ترین رویدادهای مرتبط با ساختار بازار رسمی ارز کشور در این سال بود. همچنین، در بازار غیر رسمی ارز با وجود مذاکرات احیای برجام در نیمه اول سال ۱۴۰۱ که در نهایت منجر به آزادسازی بخش بزرگی از منابع ارزی مسدود شده ایران نزد کره جنوبی گردید، عواملی همچون بروز انواع تنش های سیاسی و نظامی و بروز برخی ناآرامی های داخلی در نیمه دوم سال مذکور، با تأثیر بر انتظارات تورمی فعالان اقتصادی، موجب بروز نوسانات نرخ ارز شد. در پاسخ به شرایط ایجاد شده در بازار ارز کشور، بانک مرکزی در دی ماه ۱۴۰۱، در چارچوب سیاست های تثبیت اقتصادی به انجام اقداماتی نظیر

۱۴-۳- تحولات بازار ارز کشور

۱۴-۳-۱- رابطه برابری ریال با اسعار عمده

در سال ۱۴۰۱، بانک مرکزی در چارچوب طرح مردمی‌سازی و اصلاح یارانه‌ها و براساس بند (ص) ماده واحده قانون بودجه سال ۱۴۰۱ (مبنی بر محدودسازی کالاهای مشمول دریافت ارز ترجیحی)، همچنین با توجه به تغییرات ایجاد شده در نرخ تسعیر دارایی‌ها و بدهی‌های ارزی بانک مرکزی (حسب مصوبات مجمع عمومی بانک مرکزی)، اقدام به حذف ارز ترجیحی ۴۲۰۰۰ ریال به ازای هر دلار کرد. بدین ترتیب در این سال، پاسخگویی به انواع تقاضای ارز در چارچوب ساختار رسمی بازار ارز کشور، بر اساس نرخ‌های حواله و اسکناس که براساس برآیند عرضه و تقاضا شکل می‌گرفت و در سامانه معاملات الکترونیک ارز (ETS) اعلام می‌شد، صورت گرفت. شایان ذکر است، با راه‌اندازی مرکز مبادله ارز و طلا در اسفندماه ۱۴۰۱، بستر معاملات حواله و اسکناس دلار و سایر ارزهای عمده به این مرکز انتقال یافت و نرخ‌های اعلامی حواله و اسکناس دلار و سایر ارزهای عمده در سامانه معاملات الکترونیک ارز، براساس مبادلات انجام شده در مرکز مبادله ارز و طلا شکل گرفت. همچنین با راه‌اندازی این مرکز، تخصیص ارز با نرخ ۲۸۵۰۰۰ ریال به ازای هر دلار به واردات کالاهای اساسی و ضروری و از محل درآمدهای حاصل از صادرات نفتی صورت گرفت و ارز مورد نیاز سایر کالاها از محل ارز صادرات غیرنفتی و با نرخ (حواله) مرکز مبادله ارز و طلا تامین شد.

نمودار ۱۴-۱- تحولات نرخ دلار در بازار رسمی

آمریکا در مقابل اسعار پوند، یک‌صدین ژاپن و فرانک سوئیس به ترتیب ۱۳/۵، ۲۰/۸ و ۴/۰ درصد افزایش یافت.

جدول ۱۴-۱- نرخ بهره کلیدی کشورهای عمده صنعتی (درصد)

تغییرات	پایان سال		
	۱۴۰۱	۱۴۰۰	۱۳۹۹
آمریکا	۴/۵۰	۵/۰۰	۰/۲۵
حوزه یورو	۳/۵۰	۳/۵۰	۰/۰۰
بریتانیا	۳/۲۵	۴/۰۰	۰/۱۰
ژاپن	۰/۰۰	-۰/۱۰	-۰/۱۰
سوئیس	۱/۷۵	۱/۰۰	-۰/۷۵

www.Tradingeconomics.com

جدول ۱۴-۲- متوسط نرخ برابری هر دلار آمریکا با ارزهای عمده در بازار لندن

درصد تغییر	سال		
	۱۴۰۱	۱۴۰۰	۱۳۹۹
یورو	۱۱/۹	-۰/۱	۰/۸۶
پوند بریتانیا	۱۳/۵	-۴/۹	۰/۷۷
یک‌صدین ژاپن	۲۰/۸	۵/۶	۱/۱۲
فرانک سوئیس	۴/۰	-۰/۶	۰/۹۲

www.Bankofengland.co.uk

۱۴-۲- قیمت طلا در بازارهای بین‌المللی

از ابتدای سال ۱۴۰۱، با افزایش پی در پی نرخ بهره سیاستی توسط فدرال رزرو و در نهایت افزایش نرخ بازدهی اوراق قرضه خزانه‌داری آمریکا، قیمت اونس طلا در بازارهای جهانی روند کاهشی داشت. اگرچه در پایان این سال، در پی گمانه‌زنی‌های فعالان اقتصادی در خصوص عدم تداوم افزایش نرخ بهره توسط فدرال رزرو، بخشی از کاهش قیمت جهانی طلا جبران شد؛ در مجموع، تحولات مذکور، منجر به کاهش ۰/۵ درصدی قیمت جهانی اونس طلا شد، به طوری که از ۱۸۱۱/۶ دلار در سال ۱۴۰۰ به ۱۸۰۲/۵ دلار در سال ۱۴۰۱ رسید.

جدول ۱۴-۳- متوسط قیمت هر اونس طلا در بازار

فلزات گرانبهای لندن (دلار)

درصد تغییر	سال		
	۱۴۰۱	۱۴۰۰	۱۳۹۹
اونس طلا	-۰/۵	-۰/۴	۱۸۰۲/۵

www.Kitco.com

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۴۰۱

۱۸/۷ و ۶/۲ و نرخ اسکناس دلار و یورو به ترتیب ۱۵/۲ و ۳/۳ درصد افزایش نشان می‌دهد. همچنین در سال ۱۴۰۱، ضریب تغییرات^(۱) نرخ حواله و اسکناس دلار و یورو نسبت به سال قبل از آن افزایش پیدا کرد.

در سال مورد بررسی، حواله دلار و یورو به ترتیب به طور متوسط با نرخ ۲۷۳/۹ و ۲۸۵/۳ هزار ریال و اسکناس دلار و یورو به طور متوسط به ترتیب با نرخ ۲۹۰/۸ و ۳۰۳/۰ هزار ریال معامله شدند که نسبت به سال ۱۴۰۰ نرخ حواله دلار و یورو به ترتیب

جدول ۱۴-۴- نرخ ارزهای عمده در بازار رسمی ارز

(ریال- درصد)

	۱۴۰۱		۱۴۰۰		۱۳۹۹	
	ضریب تغییرات	متوسط سالانه	ضریب تغییرات	متوسط سالانه	ضریب تغییرات	متوسط سالانه
حواله						
دلار	۱۰/۵۱	۲۷۳۸۹۲	۵/۳۴	۲۳۰۸۳۵	۲۰/۶۳	۲۰۹۵۷۹
یورو	۱۱/۴۷	۲۸۵۳۰۰	۳/۴۷	۲۶۸۶۷۷	۲۳/۵۰	۲۵۱۹۴۸
اسکناس						
دلار	۱۲/۳۹	۲۹۰۸۱۶	۶/۵۷	۲۵۲۴۲۸	۱۸/۱۲	۲۲۴۹۴۶
یورو	۱۳/۳۲	۳۰۲۹۹۲	۵/۴۹	۲۹۳۲۷۱	۲۰/۹۱	۲۶۲۰۶۲

متوسط نرخ دلار و یورو در بازار غیر رسمی به ترتیب ۱۹/۵ و ۲۰/۹ درصد بود که نسبت به سال قبل از آن افزایش قابل توجهی نشان می‌دهند. در این سال، شکاف نسبی متوسط نرخ دلار و یورو بین بازارهای رسمی (بازار حواله) و غیر رسمی به ترتیب ۲۷/۵ و ۲۷/۷ درصد بود که نسبت به سال قبل از آن به ترتیب ۱۳/۵ و ۱۴/۱ واحد درصد افزایش نشان می‌دهد.

در سال مورد بررسی، در پاسخ به شرایط، بسته سیاستی جدیدی تحت عنوان سیاست‌های تثبیت اقتصادی در دستور کار مجموعه دولت و بانک مرکزی قرار گرفت. در ادامه، با توجه به اثرپذیری بالای فضای جامعه از نرخ ارز و افزایش احتمال تداوم اثرگذاری متقابل نرخ ارز بر قیمت کالاها و خدمات و انتظارات تورمی و در نتیجه ایجاد چرخه افزایش نرخ ارز و تورم، تصمیم بانک مرکزی از اواسط دی‌ماه ۱۴۰۱ بر این شد، اولویت نخست خود را در بسته سیاستی تثبیت اقتصادی، نسبت به کنترل نرخ

در سال ۱۴۰۱، برخی تنش‌های سیاسی مانند به نتیجه نرسیدن مذاکرات برجام، اعمال تحریم‌های جدید آمریکا علیه ایران، صدور قطعنامه ضد ایرانی در نشست شورای حکام آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، تمدید حضور ایران در لیست سیاه گروه ویژه اقدام مالی (FATF)، صدور قطعنامه پارلمان اروپا مبنی بر قرار گرفتن نام سپاه در فهرست سازمان‌های تروریستی این اتحادیه، لغو حق استفاده از پرچم پاناما برای ۱۳۶ نفتکش ایران و توقف ثبت آنها توسط اداره دریانوردی پاناما و درگیری نظامی آمریکا و نیروهای وابسته به ایران در پایان سال، منجر به ایجاد انتظارات تورمی در میان فعالان اقتصادی و در نهایت افزایش نرخ ارز در بازار غیر رسمی گردید. در این سال، متوسط نرخ دلار آمریکا در بازار غیر رسمی ۳۴۹/۳ هزار ریال بود که نسبت به سال قبل از آن ۳۲/۷ درصد افزایش نشان می‌دهد. همچنین، هر یورو در بازار غیر رسمی به طور متوسط با نرخ ۳۶۴/۳ هزار ریال معامله شد که نسبت به سال ۱۴۰۰ به میزان ۱۹/۳ درصد افزایش نشان می‌دهد، در سال مورد بررسی ضریب تغییرات

۱- انحراف معیار تقسیم بر میانگین

ارز قرار دهد. این اقدام با اصلاح ساختار بازار ارز در سه بخش عمده «کنترل مصارف ارزی»، «افزایش منابع ارزی قابل دسترس در قالب استفاده از ظرفیت دیپلماسی اقتصادی» و «بهبود انتظارات آحاد جامعه از طریق پیش‌بینی پذیر نمودن وضعیت اقتصادی» در دستور کار قرار گرفت.

مهم‌ترین اقدامات بانک مرکزی در این چارچوب، راه‌اندازی مرکز مبادله ارز و طلا به منظور ایجاد مرجعیت قیمت، افزایش حجم مبادلات رسمی و سهولت تامین انواع تقاضای ارز، تفکیک بازار رسمی به دو بازار حواله و اسکناس و اعمال تبعیض قیمتی در این دو بازار در راستای جلوگیری از تاثیر نوسانات مقطعی نرخ ارز بر بخش تولید و سرمایه‌گذاری، پیگیری ضوابط مربوط به بازگشت ارز حاصل از صادرات به چرخه

اقتصادی کشور، جلوگیری از ایجاد درخواست‌های غیر واقعی تخصیص ارز، تلاش در جهت ایجاد هماهنگی میان نقشه ارزی و تجاری کشور، فراهم‌سازی بستر استفاده از منابع ارزی موجود در خارج از کشور از طریق دیپلماسی پولی و بانکی، در کنار پاسخگویی مناسب به انواع تقاضای ارز و عرضه ارز در حاشیه بازار به صورت محدود و هوشمندانه به منظور جلوگیری از نوسانات شدید و مقطعی ارز بود. در پی اقدامات بانک مرکزی در قالب بسته سیاستی تثبیت اقتصادی و در راس آنها، راه‌اندازی مرکز مبادله ارز و طلا، نرخ دلار در بازار غیر رسمی از نهم اسفندماه ۱۴۰۱ روند کاهشی تجربه کرد، به طوری که از ۵۷۱/۳ هزار ریال در هشتم اسفندماه به ۴۷۱/۳ هزار ریال در پایان سال ۱۴۰۱ رسید و بازار ارز طی روزهای پایانی سال، از آرامش نسبی برخوردار شد.

مرکز مبادله ارز و طلای ایران

مرکز مبادله ارز و طلای ایران در اسفندماه ۱۴۰۱ به عنوان بستری برای مبادلات ارزی، با هدف ایجاد مرجعیت قیمت، افزایش حجم معاملات رسمی (انتقال معاملات از بازار غیر رسمی به بازار رسمی) و سهولت تامین انواع تقاضای ارز همچون ارز مورد نیاز واردات کالاها و ارز مورد نیاز مصارف خدماتی، راه‌اندازی شد. شایان ذکر است، در این مرکز دو تالار حواله و تالار ارز خدماتی (تالار نقد) گشایش شده است که در هر دو تالار نقد و حواله، نرخ ارز بر مبنای منابع و مصارف ارزی و براساس متغیرهای بنیادین اقتصاد تعیین می‌گردد. در تالار اول (حواله)، بخشی از منابع ارزی که در سامانه نیما عرضه می‌شد، به ویژه ارز حاصل از صادرات محصولات فولادی‌ها، پتروشیمی‌ها، مواد غذایی، فرآورده‌های ویژه و غیره، جهت فروش به واردکنندگان عرضه می‌شود. در تالار دوم (خدماتی)، تمام نیازهای خدماتی شناسایی شده (بالغ بر ۶۳ نوع نیاز خدماتی)، پس از تاییدیه‌های دستگاه‌های مربوطه با نرخی که در بازار تعیین می‌شود، معامله می‌گردد. شایان ذکر است، تامین ارز واردات کالاهای اساسی، دارو، لوازم و تجهیزات پزشکی، از محل درآمدهای ارزی حاصل از صادرات نفت خام، میعانات گازی و خالص صادرات گاز طبیعی با نرخ ۲۸۵۰۰۰ ریال بر بستر سامانه نیما، صورت می‌گیرد.

جدول ۱۴-۵- نرخ ارزهای عمده در بازار غیر رسمی

(ریال - درصد)

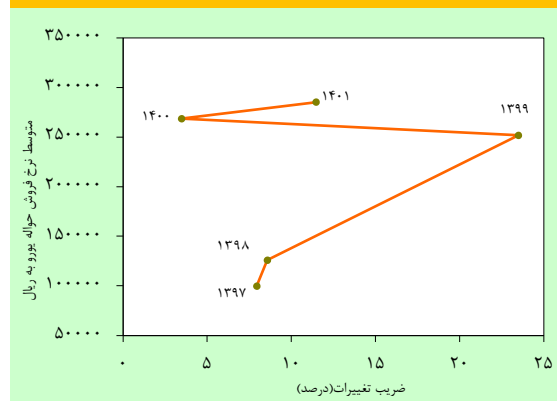
درصد تغییر متوسط سالانه	۱۴۰۱		۱۴۰۰		۱۳۹۹		
	ضریب تغییرات	متوسط سالانه	ضریب تغییرات	متوسط سالانه	ضریب تغییرات	متوسط سالانه	
۳۲/۷	۱۹/۵۰	۳۴۹۲۶۶	۷/۹۳	۲۶۳۱۹۴	۱۸/۰۰	۲۳۰۶۸۷	دلار آمریکا
۱۹/۳	۲۰/۸۸	۳۶۴۳۴۵	۶/۲۷	۳۰۵۳۳۰	۲۰/۹۱	۲۶۸۸۱۶	یورو

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۴۰۱

۱۴-۳-۲- معاملات بازار بین بانکی ارز

در سال ۱۴۰۱، معادل ۲۲۹۲۹ میلیون دلار ارز شامل یورو، درهم امارات متحده عربی، دلار آمریکا، یوان چین و سایر ارزها در بازار بین بانکی معامله شد که نسبت به سال قبل از آن ۱/۸ درصد کاهش داشت. در این سال، برخلاف کاهش ۲۱/۹ واحد درصدی سهم یورو نسبت به سال ۱۴۰۰، این ارز با سهم ۴۷/۳ درصدی، بیشترین سهم از مبادلات بازار بین بانکی را به خود اختصاص داد. طی همین سال، سهم درهم امارات متحده عربی و یوان چین با افزایش ۵/۱ واحد درصدی، به ترتیب به ۲۷/۰ و ۱۱/۲ درصد رسید. سهم دلار آمریکا نیز با افزایش ۱۳/۲ واحد درصدی از ۰/۷ در سال ۱۴۰۰ به ۱۳/۹ در سال ۱۴۰۱ رسید. در سال مورد بررسی، سهم سایر ارزها نیز با ۱/۵ واحد درصد کاهش نسبت به سال قبل از آن به ۰/۷ درصد رسید.

نمودار ۱۴-۲- تحولات نرخ یورو در بازار رسمی

جدول ۱۴-۶- شکاف نسبی نرخ دلار و یورو در بازار غیررسمی از رسمی (درصد)

تغییرات (واحد درصد)	سال			
	۱۴۰۱	۱۴۰۰	۱۳۹۹	
۱۳/۵	۲۷/۵	۱۴/۰	۱۰/۱	دلار آمریکا
۱۴/۱	۲۷/۷	۱۳/۶	۶/۷	یورو

جدول ۱۴-۷- مبادلات بازار بین بانکی به تفکیک ارز

(میلیون دلار)

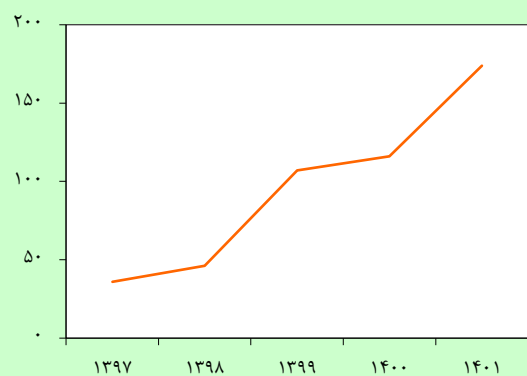
سهم (درصد)		درصد تغییر		سال			
۱۴۰۱	۱۴۰۰	۱۴۰۱	۱۴۰۰	۱۴۰۱	۱۴۰۰	۱۳۹۹	
۴۷/۳	۶۹/۲	-۳۲/۹	۹۶/۰	۱۰۸۴۸	۱۶۱۶۳	۸۲۴۷	یورو
۲۷/۰	۲۱/۹	۲۰/۸	۳۴/۵	۶۱۸۱	۵۱۱۶	۳۸۰۳	درهم امارات متحده عربی
۱۳/۹	۰/۷	□	-۹۲/۶	۳۱۸۵	۱۷۰	۲۳۰۰	دلار آمریکا
۱۱/۲	۶/۰	۸۱/۸	-۴۷/۱	۲۵۶۲	۱۴۰۹	۲۶۶۲	یوان چین
۰/۷	۲/۱	-۶۹/۶	-۸۵/۶	۱۵۲	۵۰۲	۳۴۹۴	سایر
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	-۱/۸	۱۳/۹	۲۲۹۲۹	۲۳۳۶۰	۲۰۵۰۵	جمع

۱۴-۴- قیمت سکه های طلا در بازار داخلی

بازار غیر رسمی بود. در این سال، ربع سکه بیشترین و سکه تمام بهار آزادی کمترین افزایش قیمت را در مقایسه با سال قبل از آن داشتند. در سال مورد بررسی، هر قطعه سکه تمام

در سال ۱۴۰۱، میانگین قیمت انواع قطعه سکه طلا نسبت به سال قبل از آن افزایش پیدا کرد که دلیل عمده آن افزایش نرخ برابری دلار آمریکا در مقابل ریال در

نمودار ۱۴-۳- قیمت سکه تمام طرح جدید (میلیون ریال)

بهار آزادی به طور متوسط ۱۶۵/۰ میلیون ریال و هر قطعه سکه تمام طرح جدید به مبلغ ۱۷۳/۹ میلیون ریال معامله شد که به ترتیب در مقایسه با سال قبل از آن ۴۵/۷ و ۴۹/۹ درصد افزایش نشان می‌دهند.

(میلیون ریال) جدول ۱۴-۸- قیمت قطعات مختلف سکه بهار آزادی

	درصد تغییر		میانگین سال			
	۱۴۰۱	۱۴۰۰	۱۴۰۱	۱۴۰۰	۱۳۹۹	
ربع سکه	۶۹/۵	۶/۳	۶۳/۴	۳۷/۴	۳۵/۲	
نیم سکه	۵۶/۹	۱۰/۷	۹۸/۰	۶۲/۵	۵۶/۴	
سکه تمام بهار آزادی	۴۵/۷	۱۰/۳	۱۶۵/۰	۱۱۳/۲	۱۰۲/۷	
سکه تمام طرح جدید	۴۹/۹	۸/۰	۱۷۳/۹	۱۱۶/۰	۱۰۷/۴	